

MOTIV O JABUCI

Lektira antičkih pisaca, i helenskih i rimskih, često nam nameće razne asocijacije i različite poredbe s ostalim književnostima. Takve poredbe i šira poredbena povezivanja zahtijevaju svestranije poznavanje detalja iz spomenutih književnosti. To je uvjet za takve poredbe, i to nastaje, kad se na neki način srodimo s klasicima, te oni doista postanu naša dnevna lektira. To dopunjuje ono, što Sainte-Beuve kaže pišući o pjesniku Meleagru¹): „Arroser le langage et le vivifier avec fraîcheur, cela demande des sources perpétuelles et pures; ces sources, je le sais, on doit les chercher surtout en soi, dans son propre passé aux divers âges.“

Zaista, sve se to prvenstveno očituje u umjetničkim stvaralačkim oblicima nekoga jezika. Njegova se oblikovna moć još jače izražava, ako djela, stvorena na tom jeziku, isporédimo s umjetničkim tvorevinama drugoga jezika.

Ima u tim dijelovima lektire antičkih pisaca jedna točka, koja nas osobito potiče da ponovo prelistavamo ono, što nam je poznato, a pri tome se događa, da doživljujemo mnogovrsna leksička razmišljanja i zanimljive estetske evokacije.

Usporedni komparativni studij nekih motiva uvijek može istaknuti, naglasiti ili osvijetliti ne samo zanimljive veze nekih motiva kroz stoljeća, nego, što je glavno, istaći vrijednost onoga, što se poređuje.

Na tom putu estetskoga osvježavanja i estetskih iznenađenja mi uspijevamo doživljavati, ako ne cijelo djelo, a ono barem dijelove u njihovoj estetskoj cijelosti. Tada točna leksička interpretacija i leksičko tumačenje omogućuju spomenuti doživljajni kompleks.

Od trenutka, kad smo uočili te veze u stoljetnoj preobrazbi motiva, pa do detaljnijega osvjetljavanja leksičkih i poetskih veza na temelju mnogobrojnih i najznačajnijih motiva s obzi-

¹) Sainte-Beuve: *Méleagre* u *Portraits contemporains*, V, str. 411. Usporedi i mišljenje Voltairea u pismu M. Favièresu, 4. ožujka 1731., gdje veli: „Plus on fait provision de richesses de l'antiquité, et plus on est dans l'obligation de les transporter dans son pays.“

rom na njihovu tematiku, nastaje dublje i jasnije određivanje kako estetskih evokacija tako i estetskih iznenađenja.

Ta dva elementa, estetska evokacija i estetsko iznenađenje, u takvom istraživanju i utvrđivanju pjesničkih vrijednosti, smatram kao glavne poticaje, koji vode najtočnijim zaključcima. To čini i fragmente vječnim; vječno iz antike pretače se u vječno sadašnje.

*

Motiv je o jabuci vrlo drevne naravi — (Heraklo odlazi po jabuke u vrt Hesperidâ, Eridina jabuka iz Trojanskoga rata, jabuke, koje ukroćuju čudnu čud Atalante i sl.) — on se javlja u prvim očitovanjima religiozno-mitološkoga, t. j. poetskog doživljavanja svijeta kao i njegova izražavanja osjećajno i misaono. To nas ovdje ne zanima, iako se to mora naglasiti.

Važnije je, da se motiv o jabuci javlja kao estetska evokacija i estetsko iznenađenje u sličnom, a poetski i imaginativno u lijepo izraženom obliku u narodnom pjesništvu jugoslovenskih naroda, dok se u doba romantizma više pojavljuje pod utjecajem prevodilaca istočnjačke poezije.

Motiv o jabuci, koji je tako čest u našoj narodnoj poeziji u tijesnoj je stvaralačkoj i izražajnoj vezi s onim, što su pjesnički s tim motivom izrazili neki antički pjesnici. Tako su me neki odlomci iz antičkih pisaca kao Sapfe, Teokrita, Aristofana, Vergilija, Longosa i pjesnikâ — epigramatikâ iz Palatinske antologije potakli, da povežem najprije ono, što je bitno u njihovim odlomcima, a onda, da to isto paralelno objasnim s pjesničkom evokacijom u narodnoj lirici naših naroda.

Sličnost motivâ nije uvijek određena ili uvjetovana kod stvaralaca tradicionalne ili pismene književnosti nekim pozajmljivanjem ili ustaljenim tipičnim sredstvima izražajnosti, ona je određena onom elementarnom i prvobitnom primarnošću estetske evokacije, kakvu nalazimo u motivima o jabuci kod mnogih balkanskih naroda, kao što se to može uočiti i u drugim motivima¹⁾.

Zanimljiva je činjenica, da se pjesnička slika jabuke kao i epiteta o jabuci, koji joj se dodaju u različitim oblikovnim izrazima, susreću upravo u onim predjelima, u kojima je od davnine bila jače razvijena pisana i tradicionalna književnost. Uz to ima naših krajeva, kao što je Slovenija, gdje ima obilno jabuka, ali se motiv o jabuci javlja rijetko. Za to mogu biti

¹⁾ Šamšalović dr. G.: *Simbolička uporaba bilina u narodnoj poeziji*, *Nastavni vj.* XXX, 1922. str. 373. i *Prilozi o motivima naše narodne epike*, isti časopis god. 1925. str. 34. i 82. Usp. još: *Karl Dieterich: Die Volksdichtung der Balkanländer in ihrem gemeinsamen Elementen u Zeitschrift des Vereins für Volkskunde*, 1902., str. 145., 155., 272—291., a osobito str. 403—415. To je starija studija, ali ona zbog svoje akribije zaslužuje i danas osobitu pozornost.

različiti razlozi. I to je poseban studij. U tim krajevima jabuku obično zamjenjuje ruzmarin, ruža i karanfil, premda se i u drugim krajevima naše zemlje pojavljuje motiv o ruži ili ruzmarinu. U Hrvatskom primorju ili na sjevernim otocima Jadrana također rjeđe susrećemo motiv o jabuci. U tim krajevima pjesničku sliku o jabuci i epitete o jabuci zamjenjuju općenito ruže, ljubičice i bosiljak.

Uz ovu napomenu opet ne znači, da nije u svojoj primarnosti isti izvor ove estetske evokacije za sva pjesnička ostvarenja, iako su izražajni putovi različiti, što s druge strane predstavlja posebno proučavanje. Mnogi je narod prihvatio taj lijepi motiv o jabuci, ali mu je dodao ili dodavao novu svježinu u pjesničkim slikama i u sadržajnoj obradi, kad god se javlja takva slika u motivima o jabuci.

U ovoj svojoj studiji najprije ću navesti pojedine fragmente iz antičkih pisaca. Već kod čitanja tih odlomaka svakko će moći uočiti ono bitno, što ih spaja u pjesničkom pogledu. Zatim ću povezati bitno s leksičko-estetskom analizom i na kraju podcrtati sličnost s narodnim pjesništvom jugoslavenskih naroda s obzirom na pjesničke slike i estetsku evokaciju.

*

Istakao sam, da je značajno što se pjesnička slika o jabuci javlja u narodnim lirskim pjesmama, premda je ima i u herojskim, a to nam u ovoj prilici kod povezivanja motivâ iz djela antičkih pisaca osobito ističe samo lirsko vrednotenje toga motiva u lirskom smislu.

Kao prvi značajni motiv o jabuci, koji je predmet moje obrade, susreo sam u lirskom i fragmentarnom opusu pjesnikinje Sapfe, koji pripada njezinoj zbirci *Epitalamija* (*Svatomaca*) i on u izvorniku glasi¹⁾:

Οἶον τὸ γλυκὺ μάλον ἐρεῖδεται ἄκραι ἐπ' ὄσσαι,
ἄκρον ἐπ' ἀκροτάται, λελάθοντο δὲ μαλαδρόπης,
ὅ μιν ἐκλελάθοντ', ἀλλ' ὅκ' ἐδόναντ' ἐπικέσσαι.

Pjesma o djevojci

Jabuci je slična rumenoj na vrhu najviše grane.
Ubrati nju su berači zaboravili, dok voće su brali.
Nisu je zaboravili, dohvatiti nisu je mogli²⁾.

II. U Aristofanovim komedijama³⁾ susrećemo nekoliko pjesničkih izraza o jabuci.

¹⁾ E. Diehl: *Anthologia lyrica Graeca*, Lipsiae, Teubner, 1925., fr. 116.

²⁾ Gdje god nije naznačen prevodilac, prijevod je moj.

³⁾ *Aristophanis comici quae supersunt opera*, rec. Fred. H. M. Blaydes, 1886., I—II.: a) N. 997., b) L. 155. i c) E. 900.

- a) μηδ' εἰς ὀρχηστρίδος εἰσάυττειν, ἵνα μὴ πρὸς
ταῦτα κεχῆνός,
μήλωι βληθεὶς ὑπὸ πορνιδίου, τῆς εὐκλείας
ἀποθραυσθῆις.

U stan plesačice provaliiti ne ćeš,
ne ćeš gutati očima bludnicu,
a ona da se na te jabukom baci
i glas ti dobar ne uništi.

- b) ὁ γῶν Μενέλαος τᾶς Ἑλένας τὰ μάλ' ἀπα-
γυμνάς παρανιδῶν ἐξέβαλ', οἷῳ, τὸ ξίφος.

Kad je Menelaj Helenine
nađe ugledao grudi,
mač je njemu ispao iz ruke.

- c) Μὴ φθόνηι ταῖς νέαισι·
τὸ τρυφερὸν γὰρ ἐπιπέφυκε
τοῖς ἀπαλοῖσι μηροῖς
κάπ' ἰ τοῖς μήλοις ἐπανθ=

εἰ· σὺ δ', ὦ γραῦ, παραλέλεξαι κἀντέρυψαι,
τῷ θανάτῳ μέλημα.
Ne grdi mlade, jer slast je njima
usađena u bedra nježna i krasna —
i na dojčkama cvate ona.
Starice, ti si se namazala i spremila!
Jest! za grob ti si baš zrela!

III. Odlomci iz Teokrita glase¹⁾:

- a) ἦνθον γὰρ κηγῶν, ναὶ τὸν γλυκύν ἦνθον Ἔρωτα,
ἢ τρίτος ἢ τέταρτος ἑὸν φίλος αὐτίκα νυκτός,
μᾶλα μὲν ἐν κόλποισι Διωνύσοιο φυλάσσων...

Došao i ja bih, došao tako mi slatkog Erosa
taman noćas sa tri il' četiri prijana draga
jabuke noseć Diōnisa nježno u njedrima svojim.

- b) ἦνιδε τοι δέκα μᾶλα φέρω· τηνῶδε καθεῖλον,
ὦ μ' ἐκέλευ καθελεῖν τό· καὶ αὔριον ἄλλα τοι οἰσῶ.

Deset ti jabuka nosim i upravo ondje ih ubrah,
ubрати gdje si naredila, sutra ću don'jeti druge.

¹⁾ *Theokrits Idyllen mit deutschen Erklärung von Ad. Th. Hermann Fritzsche*, 1. izd., Leipzig 1869.: a) II, 120., b) III, 10., c) V, 88. d) VI, 6. i e) XI, 10. i: *Theocritus* (edited with a translation and commentary) by A. S. F. Gow, vol. I introduction, text and translation. Vol. II, Commentary, Appendix, Indexes, and Plates, Cambridge, — University Press, 1950.

- c) βάλλει καὶ μάλοισι τὸν αἰπόλον ἃ Κλεαρίστα
τὰς αἶγας περελᾶντα καὶ ἀδύ τι πομπολιάσδει.

Baca na kozára Kleàrista jabuke slatke
šapuúći, dok on tjera mīmo nju koze.

- d) βάλλει τοι, Πολύφαρε, τὸ ποίμνιον ἃ Γαλάτεια
μάλοισιν, δυσέρωτα καὶ αἰπόλον ἄνδρα καλεῖσα.

O Polifeme, na stadàšce se Galatèja
jabukam' baca, kozàrom u ljubavi zovuć te jadnim.

- e) ἦρατο δ' οὐ μάλοισι οὐδὲ ῥόδωι οὐδὲ κυκίνωις,
ἀλλ' ὀρθαῖς μανίαις, ἀγρίτω δὲ πάντα πάρεργα.

Nije je ljubio jabukom, ružom a niti čupèrkom
nego je mamen od strasti smetnuo ostalo s uma.

IV. Ovo su odlomci iz Vergilija¹⁾:

- a) D. Malo me Galatea petit lasciva puella,
et fugit ad salices, et se cupit ante videri.

M. At mihi sese offert ultro, meus ignis, Amyntas:
Notior ut iam sit canibus non Delia nostris.

D. Parta meae Veneri sunt munera: namque notavi
ipse locum, aëriae quo congressere palumbes.

M. Quod potui puerō sylvestri ex arbore lecta
aurea mala decem misi, cras altera mittam.

D. O quotiens, et quae nobis Galatea locuta est!
Partem aliquam venti divom referatis ad auris.

D. Jabukom Galatèja na mēne se māmēna baca
i u vrbļjak bježi, al' želi, da vidim je prije.

M. I sam dolazi k meni Amínta, ljubav mi žarka,
psima je mojim već i onāko ko Delija poznat.

D. Milož sam svojoj već našao dar, jer zabljježih mjesto,
gdje u visini gnijezda načiniše golubi divļji.

M. Poslah dječaku, što mogoh, sa drveta ubrō sam šumskog.
zlatnih jabuka deset, a sutra ću poslati druge!

D. O što mi reče sve Galatèja i koliko puta!
Od tog dio dones'te do ušiju bozima vjetri!

- b) D. Incipe Maenalios mecum, mea tibia, versus!
Saepibus in nostris parvam te roscida mala
(dux ego vester eram) vidi cum matre legentem.

¹⁾ P. Vergilii Maronis opera cum veterum omnium commentariis et
selectis recentiorum notis nova editio a Gualtero Valkenier CIOICXLVI:
a) Ecl. III, v. 64. i sl., b) Ecl. VIII, v. 37. i sl.

Alter ab undecimo tum me iam acceperat annus
iam fragilis poteram a terra contingere ramos.
Ut vidi, ut perii, ut me malus abstulit error!¹⁾

Pastirske pjesme počni, o sviralo moja, ti sa mnom!
Kad si mala još bila u voćnjaku našem te vidjeh
s materom jabuke rosne gdje bereš, a ja vas vođah,
već sam u trinaesto unišao ljeto tad bio,
već sam sa zemlje mogao dosègnuti lomljive grane.
Vidjeh i pogiboh odmah i tužna me savlada sjeta!

V. U Longovu romanu Dafnid i Hloja²⁾ susrećemo evokaciju o jabuci, koja je slična u opisu i estetskoj izražajnosti odlomku citiranoga Sapfina svatovca, te bi se moralo popraviti mišljenje U. Wilamowitza³⁾, koji smatra, da je eolsko pjesništvo bilo tude Longu, jer se i pri letimičnoj poredbi opaža, odakle je Longo mogao doživjeti i evocirati pjesničku sliku o jabuci. Odlomak iz njegova romana glasi:

— Μία μηλέα τετράγνητο καὶ οὕτε καρπὸν εἶχεν οὕτε φύλλον· γυμνοὶ πάντες ἦσαν οἱ κλάδοι· καὶ ἐν μηλὸν ἐπέτρετο ἐπ' αὐτοῖς ἄκροισ ἀκρότατον, μέγα καὶ καλὸν καὶ τῶν πολλῶν τὴν εὐωδίαν ἐνίκα μόνον· ἔδεισαν ὁ τρυγῶν ἀνελθεῖν, ἡμέλησε καθελεῖν· τάχα δὲ καὶ ἐφύλαττετο τὸ καλὸν μηλὸν ἑρωτικῶι ποιμένι. —

¹⁾ U četvrtom stihu: „alter ab undecimo...“ prevodim: „već sam u trinaesto...“ Na to me je potaknuo Servijev komentar u cit. izd. Vergilijevih djela. Taj izričito piše: „Id est tertius decimus. Alter enim de duobus dicimus. Et vult significare iam se vicinum fuisse pubertati, quod de duodecimo anno procedere non potest. Posljednja napomena o pubertetu mora se uzeti s rezervom. Servije, komentirajući ad v. (sliku) *roscida mala*, navodi bajku o nekom Melosu (str. 54.), koja glasi: „Neki Melos s otoka Dela, napustivši zavičaj dođe na otok Kipar, gdje je u to doba kraljevao Kinira. Kinira je imao sina Adonisa. Kralj je zapovjedio, da M. bude prijatelj i drug Adonisu, kad je uvidio, da je M. pametan, dok je svoju rodicu Peliju, koja je bila posvećena Afroditu, udao za Melosa. Oni proćediše Melosa, a njega je naročito voljela Afroditu. Kad su veprovi ubili Adonisa, starac nije mogao prežaliti njegovu smrt pa se objesio o stablo. Po njemu je jabuka dobila svoje ime. Istom je smrću završila i Pelija. Afroditu iz samilosti njega pretvori u jabuku, a nju u golubicu. Unuku je Melosu naredila, da se vrati na otok Del. Kad je stigao na otok i postao vladar, osnuje grad Melon. Mit dodaje, da je prvi uputio ljude, kako da strigu ovčju vunu i od nje tkaju tkanine, te se prema njegovu imenu i ovce prozvaše *μηλα*.“

²⁾ Longos: *Pastorales* (*Daphnis et Chloe*), *texte établi et traduit par Georges Dalmeyda*, Paris 1934., izd. *Les belles lettres*, knjiga III, gl. 33. Utjecaj Sapfe, t. j. njezine poznate pjesme II, 14—15: *χλωρότερα δὲ ποίης [ἔμμι] ἱμῶσι* u Longa, I, 17.: *χλωρότερον τὸ πρόσωπον ἢν ποίης θερνής*. Dalmeyda isto tako misli, da je to formalno općenašanje Sapfine poezije. Cit. d., str. 11. u bilješci. Isp. još: Catullus: LX.I. v. 40. i sl.

³⁾ Wilamowitz: *Die griech. Lit. des Altertums* (*Die Kultur und Gegenwart*), T. I Abt. VIII, Berlin—Leipzig 1905., str. 183.: „Eine ferne Erinnerung an die lesbischen Dichter hat ihm dazu geführt, das Wunschland der Pastoralen diesmal dorthin statt nach Arkadien zu verlegen; die aeolische Poesie ist ihm ganz fremd.“

„Jedno je stablo jabuke bilo obrano, više na njemu nije bilo ni lišća ni plodova, sve grane bijahu gole. Samo je jedna jabuka, krupnija i ljepša od mnogih, dozrijevala na vršku najviše grane i svojom zreloom bojom zasjenila druge, jer bijaše jedina. Berač se bojao popeti se do vrha, da je ne obori prije negoli je ubere. Možda je ova lijepa jabuka bila dosuđena nekom zaljubljenom pastiru.“

VI. U petoj zbirci Palatinske antologije¹⁾, gdje se nalaze Ljubavni epigrami, našao sam ove epigrame, u kojima je naglašen motiv o jabuci:

- a) Τῷ μῆλῳ βάλλω σε· σὺ δ' εἰ μὲν ἐκοῦσα φιλεῖς με,
δεξαμένη τῆς σῆς παρθενίης μετάδοξ.
εἰ δ' ἄρ' ὃ μὴ γίγνοιτο νοεῖς, τοῦτ' αὐτὸ λαβοῦσα
σκέψαι τὴν φρενὶν ὡς ὀλιγοχρόνιος.

Bacam ti jabuku ovu, a, ako me doista ljubiš,
kada ti primiš nju, djevstvo tvoje mi daj!
Ako ti tome sklona baš nisi, tad ipak je primi,
promisli, kako je ruž jabuke kratak i v'jek.

- b) Μῆλον ἐγὼ· Βάλλει με φιλῶν σέ τις, ἀλλ' ἐπίνευσον,
Ξανθίαπῃ· κἀγὼ καὶ σὺ μαραινόμεθα.

Jabuka ja sam. Zaljubljen baca me tebi. Popusti
Ksantipo, kratak je v'jek žiće moga i tvog.

- c) Ὅμῃα πολυποίητον ὑποκλέπτουσα τεκοῦσης
συζυγίην μῆλων δῶκεν ἐμοὶ ῥοδέων
θηλυτέρῃ χαρίεσσα. μάγον τάχα πυρσὸν ἐρώτων
λαθριδίῳ μῆλοις μῖξεν ἐρευνόμενοις.
εἰμὶ γὰρ ὁ τλήμων φλογὶ σύμπλοκος· ἀντὶ δὲ μαζῶν,
ὦ πόποι, ἀπρήκτοις μῆλα φέρω παλάμαις.

Djevojče, kada je oku sumnjičave izbjeglo majke,
dade jabuka par ružičnih meni na dar.
Tajnu je jabukam' ovim bez sumnje saopćila ona
kao i ljubavni žar. Sve mi je dala na dar.
Izgaram jadnik od ljubavnog žara i umjesto dojke,
avaž, dlanovi sad prázni nose tek dar.

- d) Εἰ μὲν ἐμοὶ, χαρίεσσα, τεῶν τάδε σύμβολα μαζῶν
ῥεπασσας, ὀλβίῳ τὴν χάριν ὡς μεγάλῃν.

κτλ.

Ako si, draga, meni darovala simbole ove
grudiju tvojih na dar, presretan ja sam ti sav.
i t. d.

*

¹⁾ *Anthologia Graeca epigrammatum Palatina cum Planudea*, ed. Hugo Stadtmüller, vol. I, V, Lipsiae, 1894. Cit. ep.: *Platon* (Diog. Laert., a) ep. 78. i b) 79.), *Paulus Silentiarius*, ep. c) 289. i d) 290. Usp. također: *Anth. Latina*, ed. Riese, I, str. 185.

Sad da navedemo iz citiranih odlomaka one riječi, koje, u sklopu s drugim slikama, stvaraju naročiti estetski doživljaj pjesničkih slika.

U odlomku Sappina Svatovca imamo uz epitet: γλυκύμαλον riječ ἐρεῦνεται, a ta je tipična, kao što ćemo vidjeti u našem narodnom pjesništvu, osobito u lirici. U ovom svatovcu susrećemo antitezu, tipičnu figuru iz naših narodnih pjesama, lirske i epske. Sappina je antiteza u svojoj evokaciji kraća, negoli što su one iz naših narodnih pjesama, ona je izražena u zgusnutom obliku i slikama jesenjskog raspoloženja, kad vidimo jabuku, koja se nalazi na najvišoj grani i kad uočimo nemogućnost berača ili prolaznika da je dohvati. Na vazi Sotadesa u Britanskom muzeju prikazana je efektno ova scena¹). Antiteza je u svojoj slici jednostavna i nju Sappina rješava negacijom nedostižnosti ili straha berača da se popne na stablo, a mi u toj negaciji, kao što je i prirodno, doživljujemo različite estetske evokacije, koje opet sintetiziraju razne doživljaje. Takve evokacije imaju bezbrojne narodne lirske pjesme. Takva su estetska iznenađenja u svojoj slikovitosti tipična za svu svjetsku liriku.

U Aristofanovim odlomcima tipični su izrazi:

a) μήλω βληθείς, što ću objasniti kod citiranih stihova iz Teokrita.

b) Ἐλένας τὰ μάλα u metaforičkom smislu, jer ovdje riječ znači dojke kao u ep. Anth. P., 289.: συζυγίην μήλων i ep. 290.: τῶν τότε σύμβολα μαζῶν.

c) τοῖς μήλοις ἐπανθεῖ, gdje je to pregnantnije rečeno, pa se može shvatiti i doslovno, premda riječi u svojoj slici označavaju bujnost mladosti. Ista značenja susreli smo kod pjesnika epigramatika Palatinske antologije.

U Teokrita, u prvom odlomku iz Id. II, 120.: μάλα μὲν ἐν κόλποισι Διωνύσοιο φυλάσσω, ... jabuka je shvaćena kao Dionisov plod, premda μάλα često znači jabuku i dunju. Teokrit želi naglasiti drevni običaj, da ljubavnici jedno drugome darivaju jabuke, da bi tako posvjedočili svoju nježnu i istinitu ljubav, slično kao i u našem narodnom pjesništvu.

U drugom odlomku iz Id. III, 10.: ἤνιδε τοι δέκα μάλα φέρω. (Isp. Verg. Ecl. III, 70. i Tib., 1. 5, 32.) opet imamo darivanje jabukom. Slično opažamo i u odlomku iz XI Id. st. 10. u izrazu: ἤρατο δ' οὐ μάλοις, kad Polifem svoju ljubav izražava darivanjem jabuka. Jabuka je simbol ljubavi i kod Aristofana.

U odlomcima iz V Id. st. 88.:

βάλλει καὶ μάλοισι τὸν αἰπόλον ἃ Κλεαρτίσῃα

i u odlomku iz VI, Id. st. 10:

βάλλει τοι, Πολύφραμε, τὸ ποίμνιον ἃ Γαλάττεια μάλοισιν, ...

¹) Isp. Romagnoli: *I poeti della antologia Palatina*, Bologna, 1940., 43., I–IV. u Napomenama, gdje se govori o Sappi.

Teokrit izražava ljubav svojih pastira time, što oni na svoje dragane bacaju jabuke, simbole ljubavi. Usp. Theoc. V., 88. i VI, 6. s Aristoph. N. 997. Sve ove pjesničke slike iz Teokrita svojom jasnoćom pokazuju novu svježinu, koju je veliki pjesnik znao dati motivu o jabuci. Trebalo je sve ove slike odvojiti i naglasiti, da bi se poslije još jače naglasila povezanost s našim narodnim pjesništvom¹⁾.

U stihovima, koje sam izabrao iz Vergilija, imamo ove pjesničke slike motiva o jabuci:

Malo me Galatea petit (Isp. Arist. N. 997., Theocr. Id. V, 88. i Id. VI, 6. i Anth. Pal. V, ep.: 78. i 79.).

aurea mala decem misi (Isp. Theocr. Id. II, 120. i Id. III, 10., te epigrame iz Palatinske antologije; 289. i 290., gdje se nalaze isti izrazi).

*

Cijela je treća Pastirska pjesma dramatski napeta, jer se prepriu pastiri Menalkas, Dametas i Palemon pjevajući o svojoj ljubavi. U citiranim stihovima pojavljuju se izrazi o jabuci kao i kod drugih pjesnika, što se odmah može uočiti, jer malo me Galatea petit, aurea mala decem misi, cras altera mittam opet u metaforičkom smislu izražavaju ljubavne osjećaje ili nježnu odanost u ljubavi.

U estetskom pogledu mnogo je zanimljiviji odlomak iz VIII ekl. st. 37. i sl., u kome Vergilije finim naglascima govori na usta pastira Dameta o svojoj prvoj ljubavi. Sve je u tim stihovima lirski otmeno nijansirano. Motiv jabuke ovdje je Vergiliju poslužio kao slika ljubavi iz najranije mladosti, Vergilije je tako stvorio novi i potpuno nenadmašivi izvor pjesničkog doživljaja kao i estetske evokacije, kad je svoju prvu ljubav povezao slikama jabuke. Mi kroz te stihove naziremo njegovu Beatricu, te nam tako postaje i Danteova životna uspomena, koja je evocirala njegovo veliko djelo, još draža i u svojoj ljepoti reljefnija. Odlomak iz VIII ekloge obasjan je dramatikom mladoga zaljubljenoga srca, tu se Vergilije odvađa i od Sapfe i od Teokrita, on je sasvim samostalan u svome pjesničkom oblikovanju.

Ti nam stihovi tumače i onaj poznati stih:

Omnia vincit amor et nos cedamus amori (Ecl. X, 69).

O svojoj je ljubavi Vergilije mnogo dublje i šire pisao, a i zahvatio u IV. pjevanju Eneide, kad je opisao nesretnu Di-

¹⁾ Uz Id. V, 88. Teokritov sholijast ovo primjećuje: βάλλει μάλοισι αἰτ̄ significare: πειράται με εἰς ἔρωτα ἀπαγαγέσθαι conatur me ad amorem allicere. Additque: τὸ γὰρ ῥῶς ῥῆλοις βάλλειν ἐπὶ τοῖς ἔρασσιν... Sve se to bolje razumije, ako se naglasi, da je jabuka bila posvećena Afroditi (Veneri). Usp.: H. Stephanus: *Thes. i. Graecae* s. v. ῥῆλον i Forcellini: *Lexicon totius Latinitatis*, Patavii, 1930., s. v. mālum.

donu. Sad, kad se uzmu u obzir stihovi iz VIII. ekloge, onda nam i poredba IV. pjevanja Eneide sa sličnim prizorom iz djela Apolonija Rodskoga iskrsava u sasvim drugom svijetlu, to jest, mi vidimo svu Vergilijevu samostalnost pjesničkog oblikovanja kao i njegovu izvornost.

Spomenuti odlomak nosi u sebi tragički prizvuk onih životnih patnji, koje je i sam Vergilije proživio, te ih je mogao tako sažeto izraziti na nekoliko mjesta u svojim pjesničkim djelima.

Šest stihova iz VIII. ekloge dostojan su spomenik mladenačkoj ljubavi, a protkani su blagom sjetom one stvarnosti, u kojoj je Vergilije često vidio „*lacrimae rerum*“.

U tim stihovima epitet *roscida mala* osvježava dosadašnje epitete iz citiranih odlomaka raznih pjesnika. Slično i Ovidijev epitet *redolentia mala* (*Met.*, VIII, 676.), kad pjeva o preobrazbi Filemona i Baukide, cijelim opisom jednostavne gozbe, koju je uzorni starački par priredio Jupiteru i Merkuriju, zrači jedrinom i životnim optimizmom, kako to pjesnik opisuje:

Parva mora est, epulasque misere calentes.
Nec longae rursus referuntur vina senectae,
dantque locum mensis paulum seducta secundis.
Hic nux, hic mixta est rugosis carica palmis,
prunaeque et in patulis redolentia mala canistris
et de purpureis conlectae vitibus uvae.
candidus in medio favus est. Super omnia vultus
accessere boni, nec iners pauperque voluntas¹⁾.

Začas eto i topla sa ognjišta jestvina dođe,
onda se ne velike starine ukloni vino
Na stranu malo, da bi i zaslađe dobile mjesta.
Ovdje su orasi, smokve i mreškaste urme i šljive,
Tamo u košarama u širokim mirisne eno
Jabuke, i grožđa s loza sa grimiznih ubranog ima,
Saće se u sredini bijeli. K svemu se tome
Dobra pridružuju lica i hitra, podašna volja.

(prijevod Maretića²⁾).

Epitet *redolentia mala* prema epitetu *roscida mala* stoji u suprotnosti, koja je određena opisom i pjesničkom evokacijom. To više nije u jednom i drugom slučaju simbolika, to je stvarni doživljaj, gdje ti epiteti imaju svoje posebno pjesničko oživljavanje u estetskoj evokaciji. Ti nas epiteti iznena-

¹⁾ *Die Metamorphosen des P. Ovidius Naso* erklärt von Moritz Haupt, I—II, Berlin, 1871. st.: 671—678.

²⁾ *Publija Ovidija Nasona Metamorfoze*, preveo Toma Maretić, izd. Matice Hrvatske, Zagreb 1907.

đuju svojom lirskom svježinom i trajnošću one vječne vizije u ljudskom srcu, koja doživljuje ljubav i mir duše.

Ako sad svrstamo i ujedininimo sve epitete o jabuci i tipične pjesničke imaginativne slike, koje su značajne za estetsko doživljavanje, mi ćemo ih vrlo lako moći isporučiti s epitetima i spomenutim imaginativnim slikama iz narodnog pjesništva jugoslavenskih naroda. Razumljivo je, da sam uzeo iz narodnoga poetskog stvaralaštva ono, što je najznačajnije, a utjecalo je i na oblikovanje starije pismene književnosti, i što najreljefnije očituje poetsko paralelnu izražajnost estetskih vrednota.

Možemo početi redom citiranja odlomaka iz pojedinih pjesnika.

I. Sapfa:

Οἷον τὸ γλυκύμαλον ἐρσούεται ἀκρωὶ ἐπ' ὤσθωι,

Evo naših paralela:

- 1) Ugrist ću mu crvenu jabuku,
neka znade, da sam bila ovdj¹⁾.
- 2) Ja mu dala rumenu jabuku.
- 3) Te tvoje dva lišca su rumeni,
kako dvi jabuke, kada su černjenj²⁾,
- 4) te tvoje lišca vazda su rumene,
kako i jabuke kada su crlijene³⁾.
- 5) A u ruke rumenu jabuku⁴⁾
- 6) Zgojio sam rumenu jabuku⁵⁾
- 7) Kako si me mladu prevario,
kako ono jabuku rumenu,
otrganu, a ne uzrijanu,
ugrižeću, a ne pojidenu⁶⁾.
- 8) Jabuka se zacrveni,
mila mati, sad me ženi⁷⁾!

¹⁾ *Hrvatske narodne pjesme*, knjiga VII, izd. Matice Hrvatske, 1929., bilješka uz pj. 49. i 8.

²⁾ *Istarske narodne pjesme*, izd. Istarska književna zadruga, 1924. pj. 20.

³⁾ Isp. cit. d. pod 2, str. 62.

⁴⁾ *N. pj. Vuk*, I, 244.

⁵⁾ *Narodne pjesme otoka Krka*, prikupio i bilješkama popratio Vjekoslav Štefanić, Zagreb 1944, str. 52.

⁶⁾ Cit. dj. str. 178.

⁷⁾ *Hrvatska pjesmarica* i t. d. složio Đuro Deželić, a peto izd. pre-radio i pomnožao Dr. Velimir Deželić, Zagreb 1903., str. 309.

- 9) Mala hvala nimačkom cesaru
na jabukam od suhoga zlata,
šta će meni od zlata jabuke,
kad sam sama jabuka rumena?¹⁾
- 10) Kad dođoše na ravna Poljica,
Da mi vidiš mlade mezimice!
Komu vraća sina mlađanoga,
Komu daje ćercu jedinicu,
Komu nevu stopro dovedenu
a svom babi knezu poljičkome
Dariva mu tri ćerce mlađane
I još tomu rumenu jabuku.
Krvava je, a rumena nije.
To je glava Kune Asan-age²⁾.
- 11) Jankulice, nevjestice,
zar se ne znaš dosjetiti?
Jabučica ti si sama,
a jabuke naša djeca³⁾.

U narodnom pjesništvu prevladuje epitet zlatna ili od zlata jabuka uz druge, kao što su zelena, pitoma, divljakinja i sl., ali se rumena uvijek kao oznaka ljepote, zdravlja i ženske nježnosti. U desetom citatu imamo pjesničku sliku, koja se u motivu o jabuci i njegovu epitetu rumena odvaja i stvara se posebna pjesnička slika naročite imaginativne snage, jer je glava toliko krvava, da je jednaka u svojim bojama rumenoj jabuci. Tragička ironija u pjesmi dosegla je svoj vrhunac. U makedonskoj narodnoj lirskoj pjesmi vidimo izravnu pjesničku evokaciju, da je djevojka (djevojčica) jabuka, jabukica.

Epiteti se zlatna i rumena često izmjenjuju, ali u citiranom devetom primjeru vidimo, kako djevojka više cijeni nježnost i zdravlje negoli blago. Prve su kvalitete predstavljene rumenom jabukom, a druge jabukom od zlata. Često je i razlika epitetâ u klimaksu izražaja ljepote i zdravlja.

II. Teokrit:

a) μάλα μὲν ἐν κόλποισι Διωνύσοιο φυλάσσων,...

b) ἦνιδε τοὶ δέκα μάλα φέρων...

¹⁾ *Hrvatske narodne balade i romanse*, uredio Olinko Delorko, izd. Drž. izd. poduzeća Hrvatske, Zagreb, — Mala biblioteka, — 1951., str. 152.

²⁾ *Hrvatske narodne pjesme*, knj. V, izd. Matice Hrvatske, Ženske pjesme, sv. prva (Romance i balade), Zagreb 1909. str. 377—378.

³⁾ *Makedonske narodne pjesme*, izd. Novog pokoljenja, 1948., preveo i odabrao Jure Kaštelan s predgovorom Blaže Koneskog, str. 112.

- c) βάλλει καὶ μάλοισι τὸν αἰπόλον ἃ Κλαρίστα
 d) βάλλει τοι, Πολύφωρε, τὸ ποίμνιον ἃ Γαλάτεια
 e) ἤρατο δ' οὐ μάλοισι οὐδὲ ῥόδοισι οὐδὲ κικίννοισι,

U citiranim Teokritovim pjesničkim slikama imamo dva elementa, u kojima jabuka kao motiv izaziva pjesnički erotiku. Prvi je elemenat bacanje jabuke kao izraz ljubavi, a drugi je darivanje jabuka, opet oznaka ljubavi. Sličnosti s narodnim izražajnim oblikovanjem su ove¹⁾:

- 1) Metnu mu se dunjom i jabukom
- 2) Bacala Toda jabuku
 na koga padne jabuka,
 onoga Toda da ljubi.
- 3) Pa se baca gunjom i jabukom
- 4) Hodi pobro, da se poigramo,
 ti korunom, a ja ću jabukom.
- 5) Jabuka je dečina zabava.
- 6) A titra se zlatnim buzdovanom,
 ko đevojka zelenom jabukom.
- 7) Igrah se zlatnom jabukom.
- 8) Mirko joj se s grada baca zlatnom jabukom.
- 9) Pa se igra jabukom od zlata.
- 10) Bacit ću se zlaćenom jabukom.
- 11) Pa mu baci jabuku od zlata.
- 12) Ja mu dadoh kitu bosioaka,
 a on meni od zlata jabuku.
- 13) Kumu daje košulju od zlata,
 starom svatu od zlata siniju,
 vojevodi od zlata jabuku.
- 14) Bosiljak se od mirisa daje,
 jabuka se od milosti daje,
 a prsten se daje po zakonu.
- 15) Njemu mlada bješe otpravila
 u jabuci stotinu dukata.
- 16) Jerina je jeste isprosila
 za Tomaša brata rođenoga,
 prsten dala i jabuku zlatnu.

¹⁾ Pjesme od 1—7. uzete su iz Nar. pj., Vuk; 1. 1, 461., 2. 1, 289., 3. 1., 469., 4. 2., 82., 5. 2., 244., 6. 4., 260., 7. 1., 41.

- 17) Dok on dade prsten i jabuku.
- 18) Nit je prosi, ni jabuke daji.
- 19) On predade prsten i jabuku¹⁾.
- 20) Kad stadoše dare dijeliti:
mladom kumu nebeske visine,
a prikumku petrovske vrućine,
starom svatu munje i gromove,
a djeveru krste i postove,
a svadbicam zlačane jabuke²⁾.
- 21) On dozivilje staru milu majku:
„Oj starice, moja mila majko!
Dohvati mi zelenu dolamu
u dolami svilenenu maramu
u marami zlačenu jabuku,
da je dadem nesuđenoj dragoj!
Na ti, draga zlačanu jabuku,
teb' suđena, tebi nam'jenjena!“
- 22) Čigovi su kićeni svatovi?“ —
„Bora tebi, draga ćerce moja!
Ovo su ti Milića Sejina.“ —
Starici je bisidila majki:
„Oj starice, stara moja majko!
Daj ti meni od sanduka ključa,
neka vazmem od zlata jabuke,
neka darujem moju posestrimu!“
Kada je je majka razumila,
mudra bila, ma se privarila,
podala jom od sanduka ključe,
da vazimlje od zlata jabuke.
Ona ne će od zlata jabuke,
ven uzimlje od svile konopac,
pa se mlada niz penžer visila,
rad žalosti Milića Sejina.
- 23) Daj mi Fati prsten i jabuku,
majci staroj spenzu nebrojenu!
- 24) Dade majka Ivanu čobanu,
dade majka od zlata sviralu,
da on svira i da popijeva,
i da čuva obadvoje ovce.

¹⁾ Pjesme od 8—19. također su iz Vukovih zbirki: 8. 1., 420., 9. 2., 10. 2., 72., 11. 2., 476., 12. 1., 285., 13. 2., 520., 14. 1., 422., 15. 3., 22., 16. 2., 491., 17. 2., 514., 17. 2., 514., 18. 3., 516., 19. 3., 524.

²⁾ Pjesme od 20.—29. uzeo sam iz cit. zbirke dr. Nikole Andrića (v. bilj. 2. str. 252.) ovim redom: str. 5., 272., 290., 280., 316., 337., 338., 343. i 340.

Dade majka lijepoj djevojci,
dade majka pitomu jabuku,
da 'na vene ka' jabuka vene.

25) Imala sam dv'je zlatne jaboke,
obje mi je Janko ugrabio,
tvojoj ih je ljubi darovao.

26) L'jepo joj je Sorman govorio:
„Ostav' me se, draga ljubo moja!
Imao sam jabuku od zlata,
negdje sam je pogubi' u gori.“
Ljubi mu je svoja govorila:
„Ništa zato, dragi gospodare!
Ja imadem tri zlatne jaboke:
Jednu mi je majka mila dala,
a dv'je mi je dundo darovao,
kada mi je za kumpara bio.“

27) Kadar je je junak razumio,
veće mu se manje ne mogaše,
neg on meće jabuku od zlata,
koju mu je Jele darovala,
kada ge je u boj otpravila;
robinjici vezenu mahramu.
Tada mu je dvore otvorila.
Po tom su ga mlade poznavale.
Paka joj je reka': „Viruj meni!
Viruj meni, virenice moja!
Da si meni dvore otvorila,
prî neg' sam ti jabuku mećao,
bi' bih tebe glavom razdilio,
robinjici oči povadio.“

28) Radulu je Jele govorila:
„Kad ćeš mi se iz bojnice vratit'?“
Radul Jeli svojoj govorio:
„Kad pobili na gavranu perje,
i procvate na mramoru ruža,
tad ću ti se iz bojnice vratit'.“
Kadar ga je ljubi razumila,
od zlata mu jabuku davala,
robinjica vezenu mahramu.

29) Ej ludi vjetre Meglene,
zašto me od sna razbudi,
n'kada da ne zaduvaž!
Što sam snivala sladak san,
u snu prolaze tri luda.

To prvo ludo što prođe,
dobaci meni jabuku¹⁾.

30) Sve ljeto hlad ti pravio,
studenom vodom pojo
i jabukama hranio²⁾.

31) Svakom daje po jabuku,
meni daje divljakinju,
ne bi li mu podivljala,
k dvoru sama doigrala³⁾.

32) Poklon'te mi život na milosti!
Ja sam ukrao od zlata jabuku.
Dao sam je lijepoj djevojci.
Na Niku se oni smilovali,
i njemu su život poklonili.

33) Koji daje zelenu jabuku,
jabuka se od milošte daje.

34) Sad mi reci, kad si me ljubio,
ko si mi kad jabučicu dao.
Jabuku san nebrojenih puta,
jabuka je dičina igrajka⁴⁾.

35) Vojnu momu od zlata jabuku⁵⁾

36) Draga dragom piše, *na jabuku piše*⁶⁾.

Prema citiranim primjerima vidimo ne samo sličnost, nego što je važnije istovjetnost pjesničkih evokacija, a to je isto u narodnom pjesništvu jugoslovenskih naroda bilo uvjetovano istovjetnošću načina života i rada, većinom pastirsko-ratarskog načina života.

I u našim se primjerima jabuka dobacuje, dariva, ona je залог vjernosti, ona je simbol ljepote i zdravlja, a različiti epiteti prate taj motiv o jabuci. Najobičniji je rumena, zlatna, od zlata, zelena, pitoma i sl. Pri tome se i na drugi način izražava odanost. Ona se, prije negoli se pošalje dragoj, dragome ili prijatelju, malo zagriže. To je osobiti izraz

1) Usp. *Makedonske narodne pjesme*, (cit. str. 252.), str. 55.

2) Cit. zbirka, str. 103.

3) *Hrvatske narodne pjesme*, izd. Matice Hrvatske, knj. VII, 1929., pj. 87., a one pod brojem 32 i 33, pj. 383. i 351. u bilješci.

4) Iz cit. zbirke *Narodne pjesme s otoka Krka*. Str. 160.

5) Iz zbirke *Istarske narodne pjesme*. Str. 12.

6) Zabilježio je Dr. Karel Štrekelj u svojoj knjizi *Slovenske narodne pesmi iz tiskanih in pisanih virov*, Ljubljana 1904. I—III, u II. knjizi, 1711.

ljubavi¹). Jabuka se naročito dariva i ističe kao motiv u svadbenim običajima, a možda su najljepše pjesničke slike doista one, koje su nastale u vezi s tim običajima i obredima²).

III. Vergilije:

- a) Malo me Galatea petit...
- b) Aurea mala decem misi...
- c) saepibus in nostris parvam te roscida mala
(dux ego vester eram) vidi cum matre legentem...

Za citat pod a) vrijedi ono, što sam naveo o bacanju jabuke, kad sam malo prije citirao Teokritove stihove.

U skupinu pod b) aurea mala spada mnoštvo epiteta i pjesničkih slika iz narodnog pjesništva jugoslavenskih naroda. Taj je epitet, kako već spomenuh, najobičniji i najomiljeniji u izrazu narodnog lirika. Uza nju ću citirati i one primjere s drugim epitetima ili sličnim pjesničkim evokacijama. U skupinu aurea mala misi spadaju također oni primjeri, gdje sam kod Teokrita već upozorio na sličnost darivanja jabuke s darivanjem u našem narodnom pjesništvu. U njima se često evocira sjećanje na mladenačku ljubav. Ovamo spadaju i oni pri-

¹) Vuk: *Narodne pjesme*, I., 283. navodi: „I sad je u Srbiji običaj, kad se kome svome jabuka šalje, da se malo zagrije, samo da se poznaju zubi. Jabuka je i simbol zahvalnosti, odatle izraz u poslovičnom smislu: „Tvoja jabuka ne će poginuti!“ — U Poslovicama dodaje Vuk: „Kad ko koga za što moli; i znači da mu ne će biti zabadava ako mu ono učini, nego da će mu što pokloniti, kao prijatelj prijatelju što da ili pošalje jabuku. Posl. 312.: Ostani, brate, ... pa ako bude istina, da ti dam jabuku. Npr. 78. — Cit. prema *Rječniku hrvatskoga jezika*, Iveković—Broz, str. 464. — U cit. zbirci *Matice Hrv.*, VII, knj. pj. 106. i 198. imamo ove primjere: *I jabuka zubim ugrizenih.* — *B'jelo joj je lice izgrizeno | ko jabuka u djetinjoj ruci.*

²) U *Rječniku hrvatskog ili srpskoga jezika Jug. Akademije* pod riječju *jabučar* nalazi se ovo tumačenje: (U Srijemu s osobitim značenjem) Roditelji momka, djevojke, kad ugovaraju vjenčanje, pregledaju momkovu kuću, pa se onda ljubeći rastanu, ugovorivši, kad čedu na jabuku (prsten) doći... Na ugovoreni dan dođu jabučari ili prstendžije. Oni se dovezu na dvojima kolima: na jednim je svekar i svekrva, a na drugima stari svat i starosvatica i s njima momak, pa tako idu upravo djevojačkoj kući... onda se mladenci daruju: mladoženja da dukate, a ona njemu košulju... kad pečenje dođe na sto, onda djevojka daruje svekra i svekrvu košuljom i preda dar za sve u kući i u rodu, a oni za uzdarje daju po dukat, taliđer ili koju cvanciku, a i stari svat i starosvatica dobiju kakvi dar. I tako vesele se i pjevaju, a kad pođu kući, onda djevojke druge na domaćinskim kolima prate jabučare pjevajući pjesme... Poslije jabuke ide ko od momačke kuće djevojačkoj...“ U *Rječniku Hrv. jezika* — Broz—Iveković, str. 464. pod 3) „... na nekim mjestima n. pr. u Bačkoj, idu najprije na prsten, pa na jabuku, pa na ugovor.“ Prema tome jabuka je simbol braćne veze uz sve one epitete, koje joj narodno pjesništvo daje. U pjesmama prigodom ovih obreda kontaminiraju se elementi lirske i obredne naravi, a sve to ne spominje *Dictionary of Folklore Mythology and Legend*, I—II, New-York 1949, s. v. apple, str. 68.

mjeri iz narodnog pjesništva, u kojima jabuka, s bilo kojim epitetom ili u bilo kakvoj radnji, razumije se dramsko-lirskoj, znači simbol ljubavi (Usp. Andrićevu zbirku, pj. 179., 191. i sl.).

Za skupinu b) aurea mala imamo, uz već spomenute, ove paralele:

- 1) I izvadi od zlata jabuku,
u jabuci tri kamena draga¹⁾.
- 2) Pa se maši rukom u džepove,
te izvadi od zlata jabuku,
uz jabuku hiljadu dukata.
- 3) Snaho moja od zlata jabuko!
- 4) Oj Stojane, jabuko od zlata!
- 5) Moja ruko zelena jabuko!
Gdje si rasla, gdje l' si ustrgnuta!
- 6) Na njima su četiri jabuke,
sve od čista saljevena zlata.
- 7) Izniknula jabučica,
posred dvora pjeskovita,
srebrn korijen, zlatne grane,
izrodila pet jabuka,
pet jabuka pozlaćenih²⁾.
- 8) U marami zlaćena jabuka,
u jabuki devet prstenova³⁾.
- 9) Anto dao od zlata jabuku⁴⁾.
- 10) Išla jesem širom po polu,
našla jesem zlatnu jabuku⁵⁾.
- 11) Potočil Ježuš zlatu jabuku⁶⁾.
- 12) Na čadoru od zlata jabuka⁷⁾.
- 13) Na barjaku od zlata jabuka,
iz jabuke od zlata krstovi.

¹⁾ Citati 1.—7. spadaju u *Vukove zbirke*: 1. 285., 2., 577., 1., 41., 3., 169., 2., 306—307., 3., 154.

²⁾ Cit. izd. *Makedonskih narodnih pjesama*, str. 112.

³⁾ *Hrv. n. pj. izd. Matice Hrvatske*, knj. VII, 10.

⁴⁾ Id. o. pj. 351.

⁵⁾ Štrekelj, cit. z. II, 1162.

⁶⁾ Id. o. III, 5042. Usp. još: II, 1164, 1165, 1716, 5290 i IV, 7459 i 7492.

⁷⁾ Pjesme pod br. 12—15. iz *Vuka*: 2., 272., 2., 290., 2., 122. i 2., 148. Vuk u Poslovicama navodi, da se reče za lijepo dijete (131.): „Kao zlatna jabuka“. Katkada se epitete izostavlja, pa se veli za junaka: „I rodila ka' jabuku sina“. (N. pj. herc. V. 61.) Sam epitet *zlatan* vrlo je čest i u običnom govoru, obično od milja.

14) A govori Mrljavčević Gojko:

„Imao sam od zlata jabuku,
 pa mi danas pade u Bojanu.“
 Ne sjeća se tanana nevjesta,
 no besjedi svome gospodaru:
 „Moli Boga ti za tvoje zdravlje,
 a saličeš i bolju jabuku!“

15) Na koplju je od zlata jabuka,
 ti strijeljaj kroz prsten jabuku!

IV. Za Aristofanove stihove nije potrebno navoditi paralele, a isto tako ni za citirani odlomak iz Longa, jer se iz onoga, što sam analizirao kod Sapfe, Teokrita i Vergilija, može točno razabrati, koji bi se naši elementi iz narodnog pjesništva mogli paralelno udružiti s njihovim imaginativnim izražajima za motiv o jabuci. Jasno je pri tome, da se još mogu uočiti uzajamni utjecaji među antičkim pjesnicima, kao što se to vidi u uspoređivanju s narodnim pjesništvom.

*

V. Citirani epigrami iz Palatinske antologije mogu se na sličan način povezati sa skupinom citiranih primjera iz našega narodnog pjesništva, a osobito s onima iz Teokrita i Vergilija, jer su pjesničke slike gotovo jednake: τῷ μῆλ' ὁ βάλλω σε (ep. 78.), Μῆλον ἐγὼ βάλλει με φίλων σέ τις. ἀλλ' ἐπίνευσον (ep. 79.), συζυγίην μῆλων δῶκεν (ep. 289.) i: τεῶν τάδε σύμβολα μαζῶν (ep. 290.).

Za objašnjenje veza između klasičnih pjesničkih slika Sapfe, Aristofana i Teokrita, pa i Vergilija s evokacijama poetskog izraza pjesnika Palatinske antologije, mogu se navesti paralelna mjesta iz stare hrvatske lirike:

- a) Tko grlo iz bila mramora i ruke
 i prsi izdila z dvi drage jabuke¹⁾.
- b) I od prsiju dvi jabuke²⁾.
- c) Od kosi dva prama,
 koraljne dvi usti,
 jabuke dvi mile,
 iz kojih sve strile,
 izliću ognjene³⁾.

Za Lucića i Ranjinu znamo da su se u svome pjesničkom stvaralaštvu osvježavali i nadahnjivali narodnim melosom.

¹⁾ H. Lucić, 208.

²⁾ J. Kavanjin, 41 a.

³⁾ D. Ranjina, 46 a. Citati iz starih hrv. pjesnika prema *Rječniku Jug. ak. s. v. jabuka*.

To nije samo pojačalo njihovo stvaralaštvo nego je i obogatio njihov lirski rječnik.

*

Prema ovoj leksičko-estetskoj analizi i komparativnom razlaganju možemo naglasiti neke činjeničke značajke, koje su se očitovale u međusobnom produbljavanju pjesničkih evokacija kod samih antičkih pisaca, gdje su pozajmice Longove i neke Vergilijeve očite, prvoga u Sapfe, a drugoga u Teokrita, premda su i te pozajmice više leksičko-izražajne prirode, te one dokazuju vitalnost i svježinu pjesničkog motiva o jabuci, kao što se ista ta životvorna poetska dinamika nastavlja u citiranim paralelama narodnog pjesništva jugoslavenskih naroda, a i kod pjesnika pisane književnosti, ukoliko su njezini predstavnici bili pod utjecajem narodnog tradicionalnog stvaralačkog izraza.

U mnogim balkanskim zemljama, gdje su se stvorili epiteti i pjesničke slike motiva o jabuci, ti motivi prelaze granice zemalja, gdje su nastali, jer im za to daju uvjete gotovi istovjetni običaji i način života, pa se stvara pjesnička realizacija pod utjecajem takvog života. To je bitno u ovom pitanju motiva o jabuci.

Druga je isto tako važna činjenica, da su pjesnici jugoslavenskih naroda šire zahvatili motiv o jabuci i pjesnički ga reljefnije izrazili. Mnogi su motivi iz tog narodnog pjesništva u svojoj leksičkoj sažetosti i estetskoj evokaciji jednaki fragmentu Sapfina Svatovca, ili u svojoj novini i svježini onim stihovima iz Vergilijeve VIII. Pastirske pjesme, koji su toliko značajni za intimno poznavanje Vergilijeve ličnosti.

Na kraju moglo bi se zaključiti, da je motiv o jabuci u pjesništvu jugoslavenskih naroda izražajno više puta nadmašio citirane odlomke antičkih pjesnika zbog svoje raznovrsnosti, i to na prvom mjestu. Zato sam i izvršio paralelno citiranje u svojoj studiji, jer se prema njemu može uočiti najprije razvoj motiva o jabuci kod antičkih pjesnika sa svim njegovim promjenama i dopunama u pjesničkom smislu, a onda se lako možemo uvjeriti, kako je nepismeni stvaralac — pjesnik jugoslavenskih naroda umio stvaralački proširiti motiv o jabuci, koji je zajedničko blago u pjesništvu mnogih naroda.

Zagreb.

T. Smerdel.

RÉSUMÉ

T. Smerdel: LE MOTIF DE LA POMME

L'auteur de cette étude examine le motif de la pomme chez les poètes antiques, grecs et romains, et dans la poésie populaire des peuples yougoslaves. Premièrement, il examine ce motif chez les poètes grecs: Sappho (fr. 116., E. Diehl: Anthol. Graeca), — Aristophane: N. 997., L. 155. et E. 900., — Théocrite: Id. II, 120., III, 10., V, 88., VI, 6. et XI, 10. — de l'Anthol. Palatine, V, Ep. amatoria, ep. 78., 79., 289. et 290. — et Longos: Daphnis et Chloe, I. III., 33. L'auteur a aussi examiné le même motif de la pomme chez les poètes romains: Virgile: Ecl. III, v. 64. et s., et ecl. VIII, v. 37. et s. et Ovide: Met. VIII, v. 671—678.

Dans son étude, il a expliqué et analysé la lexicologie de ce motif et parallèlement les images et les épithètes poétiques. Alors il a constaté la genèse réciproque chez les poètes grecs (Sappho et Longos) et aussi chez les poètes Théocrite et Virgile, mais il a montré comment les poètes ont différemment exprimé cette image poétique dans le motif de la pomme.

Les épithètes et les images poétiques: γλυκύμαλον ἐρεσέσθαι (Sappho); μήλωι βληθεῖς, τὰ μάλα τὰς Ἑλένας, τοῖς μήλοις ἐπ'ανθῆσι (Aristophane);

a) μάλα μὲν ἐν κόλποισι Διωνύσοιο φολάσσαν...

b) ἤνιδε τοι δέκα μάλα φέρω·

c) βάλλει καὶ μάλοισι τὸν αἰπὸλον ἅ Κλεαρῖστα...

d) βάλλει τοι, Πολύφαμε, τὸ ποῖμνιον ἅ Γαλάτεια μάλοισιν,...

e) ἤρατο δ' οὐ μάλοισι οὐδὲ ῥόδωι οὐδὲ κυκίνωις, (Théocrite);

Longos: καὶ ἐν μήλων ἐπέττετο ἐπ' αὐτοῖς ἀκροῖς ἀκρότατον, μέγα καὶ καλὸν καὶ τῶν πολλῶν τὴν εὐανθίαν ἐνίκα μόνον —

Virgile: a) malo me Galatea petit... b) aurea mala decem misi... c) saepibus in nostris parvam te roscida mala... — Ovide: redolentia mala, — Anthol. Pal. V, 78.: τῷ μήλωι βάλλω σε, ep. 79: Μῆλον ἐγὼ βάλλει με φίλῶν σέ τις, ep. 289: συζυγίην μήλων δῶκεν et ep. 290.: Εἰ μὲν ἐμοί, χαρίεσσα, τῶν τάδε σύμβολα μαζῶν... nous disent, que la richesse des ces images poétiques nous donne aussi aujourd'hui les mêmes évocations et surprises esthétiques.

L'auteur nous donne aussi une très intéressante interprétation sur la VIII égl. de Virgile où il plaide que ces vers sont non seulement une évocation poétique en égard à motif de la pomme mais plutôt une expression intime de poète sur son premier amour, qui a un pendant chez Dante (Beatrice). Il plaide aussi pour la leçon dans l'églogue VIII, v. 40.: Alter ab undecimo (tum me iam acceperat annus) d'après le commentateur Servius pour la signification de alter ab undecimo... annus = treizième année.

La poésie populaire des peuples yougoslaves, c'est à dire les poètes inconnus, a chantée et exprimée le même motif de la pomme avec les images analogues ou ressemblantes, mais les poètes inconnus dans son expression et dans l'évocation poétique sont esthétiquement plus riches et leurs images poétiques sont avec un relief, qui est plus pittoresque. Ces motifs de la pomme dans la poésie populaire des peuples yougoslaves abondent plus dans la poésie lyrique que dans la poésie épique.